



KESTÄVÄÄ RUOKAA JA KASVUA HÄMEESSÄ

HÄMEEN MAA- JA ELINTARVIKETALOUDEN
KEHITTÄMISEN TEEMAOHJELMA 2015-2020



Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisältö

Tiivistelmä	5
Hämeen ruokaketju on tärkeä molemmille maakunnille	6
Ruoka on keskeinen osa biotaloutta	6
Hämeen maaseutustrategian 2014-2020 tavoitteet ruokaketjulle	6
Ruoka on tärkeä osa aluetaloutta Kanta- ja Päijät-Hämeessä	7
Hämeessä vahvaa ruuantuotannon osaamista	7
Maatalouden rakenne on Hämeessä monipuolinen	8
Maatilojen määrä laskee	8
Hämeessä tuotetaan viljoja ja erikoiskasveja	8
Lihantuotanto pysynyt monipuolisena	8
Maito tuo Hämeeseen rahaa	10
Ohjelmallinen kehittämistyö	10
Teemaohjelmasta lisäarvoa kehittämishankkeille	10
Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä - ohjelman tavoitteet	11
Teemaohjelmalla kestävä kilpailukyky ruokaketjuun 2015-2020	11
Ohjelman yleiset tavoitteet	11
Teemaohjelman yleiset kehittämistavoitteet	11
Pitkät ja lyhyet arvoketjut kehittämistyön pohjana	11
<i>Lähiruokaa vai sopimustuotantoa?</i>	11
<i>Ruokaketju lähtee raaka-aineesta</i>	12
<i>Maatalouden rakennemuutos ohjaa kehittämistoimintaa</i>	12
Kasvintuotantoketjun tausta ja tavoitteet	13
<i>Ammattimaista tuotantoa</i>	13
<i>Kannattavuus nousuun</i>	13
<i>Luomu kiinnostaa</i>	13
<i>Vihannes- ja marjanviljely kehittyvät</i>	13
<i>Hanketoiminnan tavoitteet kasvintuotannossa</i>	13

Lihantuotantoketjun tausta ja tavoitteet	14
<i>Monipuolisuus halutaan säilyttää</i>	14
<i>Sianlihan tuotannossa vaikeuksia, lampaalla lisäystä</i>	14
<i>Lyhyet ketjut volyymiaan merkityksellisempiä</i>	14
<i>Resurssitehokkuudelle on kysyntää</i>	14
<i>Avoimuutta ja positiivista virettä tuotantoon</i>	14
Maidontuotantoketjun tausta ja tavoitteet	15
<i>Pidetään investointitahtia yllä</i>	15
<i>Tehokkuutta tuotantoon</i>	15
<i>Eläinten hyvinvointi tärkeää maidontuottajille</i>	15
Elintarviketuotannon tausta ja tavoitteet	16
<i>Hämeessä on monipuolista elintarviketuotantoa</i>	16
<i>Asiakaslähtöistä elintarviketuotantoa</i>	16
<i>Uutta kasvua elintarvikeyrityksien</i>	16
Ohjelman toimeenpano, seuranta ja arviointi	17
Ohjelman toteutus	17
Viestintä ja tiedotus	17
Seuranta ja arviointi	17
Lähteet	18
LIITE: Ohjelmaa toteuttavat hankkeet vuosina 2015-2018	19

Tiivistelmä

Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä teemaohjelma on strateginen kehittämisohjelma, jonka tarkoituksena on parantaa hämäläisen maa- ja elintarviketalouden yritysten kilpailukykyä vastuullisesti. Strategia on luotu yhdessä hämäläisen ruokaketjun toimijoiden kanssa ja tavoitteet on määritetty yhteistyössä alan viljelijöiden, elintarvikeyrityksien, teollisuuden, kehittäjien sekä viranomaisten kanssa. Ohjelmaa toteuttavat MTK Häme, ProAgria Etelä-Suomi, Hämeen ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus sekä Koulutuskeskus Salpaus eri kehittämishankkeiden kautta.

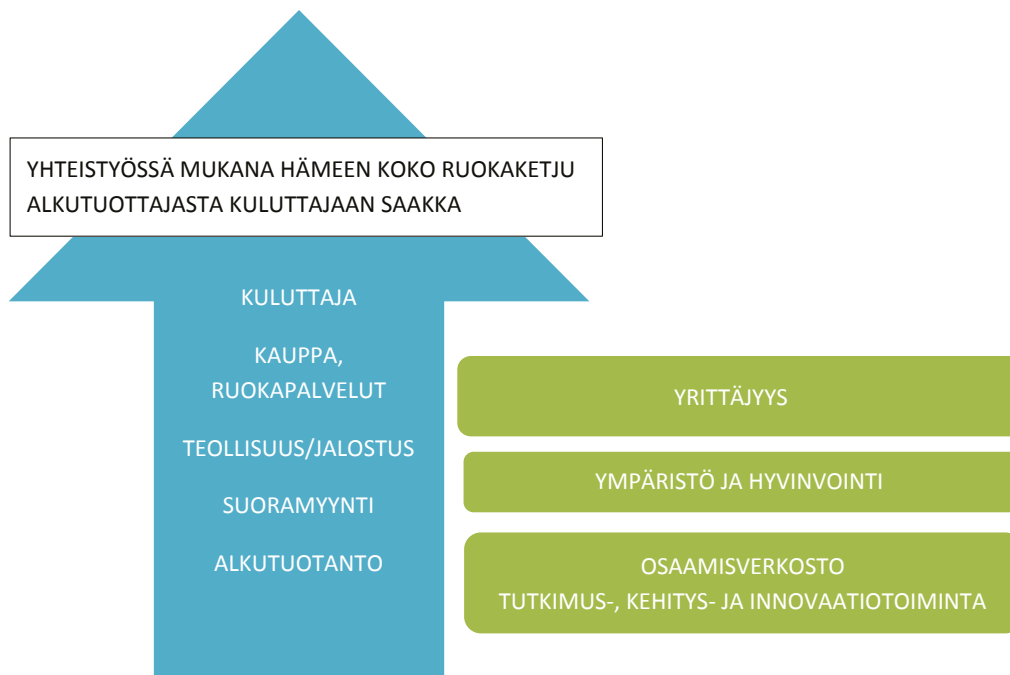
Hankkeiden toiminta kohdistuu koko ketjuun alkutuottajasta elintarvikeyrityksiin ja yksityistalouksista ruokakauppaan sekä yksityisiin ja julkisiin ruokapalveluihin.

Teemaohjelman visio on:

”Hämeen ruokatuotanto on kilpailukykyistä, kiinnostavaa ja hyödyntää vastuullisesti alueen resursseja ja luo alueelle hyvinvointia. Asiakas tuntee ja arvostaa Hämeessä tuotettua ruokaa.”

Kehittämistavoitteet

- Hämäläisen alkutuotannon kilpailukyky paranee
- Hämäläisen ruokaketjun toimijoiden osaaminen ja yhteistyö lisääntyvät ja tiedonvälitys toimijoiden välillä paranee
- Hämäläinen ruuantuotanto on kestävä ja sen asema maakunnassa vahvistuu



Hämeen ruokaketju on tärkeä molemmille maakunnille

Kanta- ja Päijät-Häme ovat vahvaa ruuantuotannon ja elintarvikkeiden jatkojalostuksen aluetta. Suomen väestöllinen keskipiste sijaitsee Hämeenlinnassa, ja alueen läheisyydessä myös kulutetaan valtaosa Suomen ruuasta. Tämä kiistaton vahvuus hämäläiselle ruokaketjulle mahdollistaa myös alkutuotannolle hyvät erikoistumismahdollisuudet yhdessä mahdollisuuksia tarjoavan tuotantoympäristön kanssa (kuva SWOT-analyysi). Alueella on elintarviketeollisuuden

keskittymien lisäksi vahva, verkottunut tutkimus- ja kehittämistoiminta ja ketjun yhteistyötä on rakennettu systemaattisesti jo edellisellä EU-ohjelma-kaudella.

Ruoka on keskeinen osa biotaloutta

Hämeen maakunnissa ruoka on nostettu biotalouden tärkeänä osa-alueena voimakkaasti esille. Toisaalta tunnetaan alan kehittämistarve asiakaslähtöisemmäksi ja taloudellisesti kannattavamaksi. Myös yhteiskunnan vaatimukset

ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin huomioimiseksi ovat kasvaneet. Häme -ohjelmassa ja Päijät-Hämeen maakuntastrategiassa 2014-2017 luonnonvarat ja niiden kestävä hyödyntäminen nousivat vahvasti esille.

Hämeen maaseutustrategian 2014-2020 tavoitteet ruokaketjulle

- Vahvistetaan hämäläistä ruokakulttuuria, sen arvostusta ja tunnettua lisäämällä vuorovaikutusta erityisesti kuluttajien kanssa.

Ruokaketjun kehittämissyhmän näkemys Hämeen ruokaketjusta ja sen toimintaympäristöstä

Vahvuudet

- Suomalainen ja hämäläinen korkean laadun takaava tuotantotapa ja puhdas tuotantoympäristö
- Alueella on vahvat teollisuuden keskittymät viljan, lihan ja maidon jalostuksessa
- Vahva, verkottunut tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta
- Kuluttajien kiinnostus lähituotteita kohtaan on suurta
- Kaupan tahtotila lisätä lähituotteiden tarjontaa
- Yhteistyö ketjun eri toimijoiden välillä
- Sijainti Suomen väestöllisessä keskipisteessä
- Alkutuotannossa on hyvät erikoistumismahdollisuudet sekä tuotantoympäristön että markkinoiden puolesta

Heikkoudet

- Alkutuotannon kannattavuus on heikko ja tuotannosta luopujia on paljon
- Pienet paikallismarkkinat
- Alueen kaksinapaisuus, alueen jakautuminen Kanta-, Päijät- ja Lounais-Hämeeseen
- Yritysten kasvuhaluttomuus, markkinatuntemuksen heikkous ja epäonnistumisen pelko
- Lähiruuan logistiikka
- Lähituotteiden markkinapotentiaalin huono hyödyntäminen
- Suomalainen korkean laadun kallis tuotantotapa voi heikentää yritysten kilpailukykyä

Mahdollisuudet

- Ruokaketjun yhteistyön tiivistäminen alkutuotannon toimijoiden välillä ja alkutuotannosta teollisuuteen ja kauppaan
- Lähituotteiden parempi saatavuus
- Lähiruuan arvostus ja kuluttajien kiinnostus ruuan alkuperään
- Kuluttajasegmentin pirstaloituminen luo uusia markkinarakoja
- Uudet tuoteinnovaatiot, terveysvaikutteisten ruokien kysynnän kasvu, Uudet lajit ja arvoketjut
- Biotalouskasvu
- Luomuruuan kysynnän kasvu
- Vienti
- Ruokamatkailu
- Verkkokauppa
- Julkisten hankintojen kriteereitä kiristetään vastaamaan suomalaista tuotantotapaa, kuntien lähiruokastrategiat

Uhat

- Yleinen talouden epävarmuus, ostovoiman heikko kehitys
- Yritysten heikko kannattavuus ja tuottajien jaksaminen
- Tiedon runsaus, oleellinen hukkuu eikä viesti mene perille
- Tuotantoa ohjaavan lainsäädännön kiristyminen, byrokraatia
- Kuluttajien vaateisiin vastaaminen ei onnistu
- Alueen tuotteiden korvaaminen muilla tuotteilla
- Julkisten hankintojen kilpailuttaminen pelkkä hinta kriteerinä
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset tuotantoon
- Sukupolvenvaihdoksia tehdään liian vähän tuotantokyvyn ylläpitämiseksi
- Osa-aikaiset passiiviset tuottajat ovat kehityksen jarruna
- Kuluttaja ei tunnista lähiruuan arvoa eikä halua maksaa siitä

- Parannetaan ruokaketjun kilpailukykyä erityisesti maatalouden tuotavuutta ja tuotteiden jalostusarvoa nostamalla. Tuotannossa panostetaan asiakaslähtöisyyteen, korkeaan laatuun, turvallisiin tuotteisiin, ruuan jäljitettävyyteen ja vastuullisuuteen.

- Lisätään ruokaketjun liiketoimintaosaamista ja ketjun toimijoiden välistä yhteistyötä sekä parannetaan yritysten kustannustehokkuutta.

- Ohjataan yrittäjiä ekotehokkaaseen ja eettisesti korkeatasoiseen toimintaan. Tehostetaan ravinteiden kierrätystä yrityksissä, lisätään resurssien kestävä käyttöä ja kehitetään tuotannon sivuvirtojen talteenottoa.

- Helpotetaan yritysten markkinoille pääsyä kehittämällä uusia ja innovatiivisia logistisia ratkaisuja. Tarjonnan ja kysynnän kohtaamista helpotetaan uudella teknologialla.

- Lisätään lähi- ja luomuruuan käyttöä etenkin julkisissa ammattikeittiöissä. Tärkeässä roolissa ovat kunnalliset päättäjät ja ammattikeittiöiden raaka-aineiden tilaajat, joiden hankintaosaamista lisätään.

Hämäläisen ruokaketjun...



Ruoka on tärkeä osa aluetaloutta Kanta- ja Päijät-Hämeessä

Kanta- ja Päijät-Hämeen maakunnissa on yhteensä 200 elintarvikeyritystä. Ketjun (alkutuotannon, elintarviketeollisuuden, elintarvikkeiden kaupan ja ravitsemistoiminnan) yhteenlaskettu liikevaihto oli 2012 Kanta-Hämeessä noin 1 650 miljoonaa euroa ja Päijät-Hämeessä noin 1 370 miljoonaa euroa. Ruokaketju työllistää Kanta-Hämeessä suoraan noin 6 800 henkilöä ja Päijät-Hämeessä noin 6 400 henkilöä.

Hämäläisen ruokaketjun vaikutus talouteen ja työllisyyteen on merkittävä. Erityisesti Kanta-Hämeen vahva elintarviketeollisuus vetää sektorin merkityksen huomattavasti Suomen ja naapurimaakuntien keskimääräistä tuotantoa suuremmaksi. Alueella on suuria, kansainvälisen mittakaavan viljan, lihan ja maidon jatkojalostajia. Iso osa raaka-aineesta tuodaan kuitenkin muualta. Tämä on osaltaan luonnollista, mutta toisaalta Hämeessä olisi mahdollisuuksia tuottaa myös suurempi osa raaka-aineesta itse.

Kanta-Hämeessä sijaitsee kaksi meijeriä, Arlan yhteistyömeijeri Hämeenlinnan Osuusmeijeri ja Valion Riihimäen yksikkö. Hämeen tuotantolaitokset käyttävät huomattavia määriä maitoa myös Hämeen ulkopuolelta. Pienmeijereitä alueella sijaitsee muutamia.

Lounais-Hämeessä sijaitsee suurimpien suomalaisten lihatalojen, Atrian ja HKScanin tuotantolaitokset Forssassa

sekä lampaisiin keskittyvä teurastamo Orimattilassa. Hämeessä on myös useita pienempiä lihanjalostusyrityksiä.

Päijät-Hämeen viljaklusteri on Suomen suurin viljaketjun toimijoiden yhteistyöverkosto ja suuri viljan käyttäjä. Klusteriin kuuluvat

suuret lahtelaiset viljanostajat Fazer mylly ja Viking Malt. Ostajien lisäksi klusteriin kuuluu alueella toimivia leipomoita, panimoita ja kauppoja

Suurten toimijoiden lisäksi Hämeessä toimii muutamia pienempiä paikallismyllyjä, jotka ovat tärkeitä paikalliselle tuotannolle ja suoramyynnille. Hämeessä ostetaan ja jalostetaan viljojen lisäksi myös useita erikoiskasveja. Trans Farm viljelyttää kuminaa ja vie kaiken ostamansa tavaran ulkomaille. Kankaisten Öljykasvit kylmäpuristaa rypysistä Virgino-öljyä Turengissa.

Trans Farmin markkinaosuus maailman kuminan tuotannosta on 20 %

Päijät-Hämeen Viljaklusteri

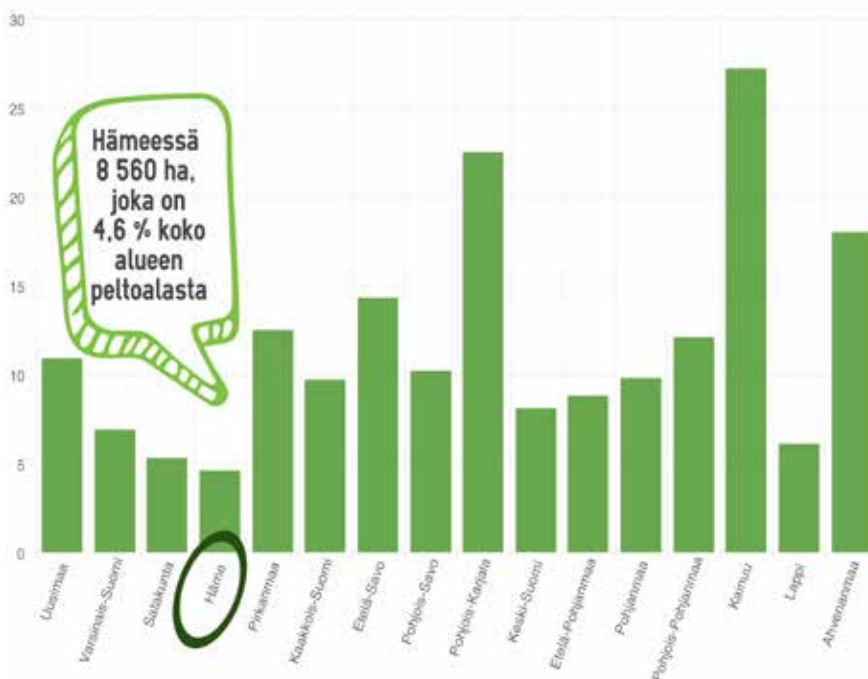
Fazer Leipomot, Lahden leipomo
Fazer Mylly
Oy Hartwall Ab
Hollolan Hirvi
Lahden K-Citymarketit
Lammin Sahti Oy
Osuuskauppa Hämeenmaa
Senson Oy
Sinuhe Ky
Teerenpeli Yhtiöt
Viipurilainen Kotileipomo
Viking Malt Oy
Villälteen Leipä Oy
Vääksyn Mylly Oy

Hämeessä vahvaa ruuantuotannon osaamista

Hämeessä on vahva maatalouden osaamisen keskittymä. Yksi luonnonvarakeskuksen (Luke) päätoimipaikoista sijaitsee Kanta-Hämeessä Jokioisilla. Lukessa tuotetaan uusia ratkaisuja suomalaisen biotalouden kehittämiseen ja uusien elinkeinojen edistämiseen. Luke kokoaa yhteen luonnonvarojen sekä vastuullisen ruuantuotannon osaajat, mikä tekee Lukesta yhden maailman monitieteellisimmistä alan tutkimuskeskuksista.

Hämeen ammattikorkeakoulu tarjoaa monialaista osaamista ja koulutusta luonnonvara-alalla. Mustiala Tammelassa on Suomen vanhin maatalousopisto. Oppilaitoksessa on moderni opetusmaatala joka tarjoaa erinomaiset puitteet monipuoliselle ja nykyaikaiselle käytännön harjoittelulle ja tutkimustoiminnalle. Puutarhatuotannon ja rakennetun ympäristön koulutukseen keskittynyt Lepaan yksikkö on myös toiminut jo yli 100 vuoden ajan. Lepaalla on myös investoitu moderneihin

Luomuviljelyn peltoalan osuus (%) koko peltoalasta maakunnittain



tutotantotekniikoihin mm. kasvihuone-tuotannossa. Hämeessä on myös poikkeuksellisen vahvaa meijerialan osaamista, sillä Hämeenlinnassa Hämeen ammatti-instituutissa on myös Suomen ainoa meijerialan koulutusta antava oppilaitos.

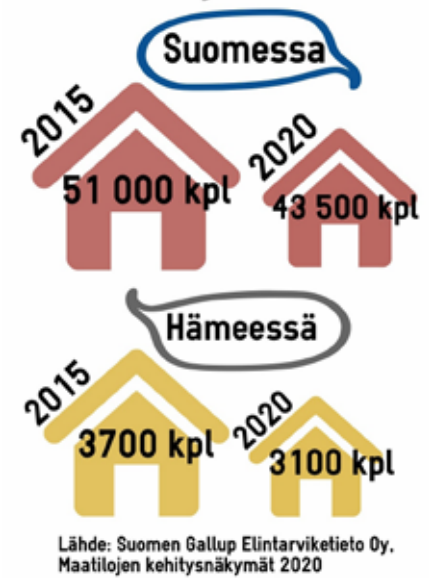
Maatalouden rakenne on Hämeessä monipuolinen

Maatilojen määrä laskee

Maatilojen lukumäärän on ennakoitu laskevan rakennekehityksen vuoksi lähes 20 prosenttia, vuoden 2014 52 775 tilasta 43 500 tilaan vuoteen 2020 mennessä.

Hämeessä tuotetaan viljoja ja erikoiskasveja

Hämeessä tärkein tuotantosuunta tilojen lukumäärällä mitattuna on viljan tuotanto ja päätuotantosuunnaltaan viljatiloja on hieman yli 50 prosenttia kaikista tiloista. Niiden osuuden en-



Maitotilojen lukumäärä

nustetaan hieman kasvavan kotieläintuotannosta luopumisen myötä. Hämeen tiloista 54 prosentilla on myös muuta yritystoimintaa kuin maanviljely ja muun yritystoiminnan osuus liikevaihdosta on suurin viljatiloilla. Yleisin muun yritystoiminnan toimintamuoto on koneurakointi.

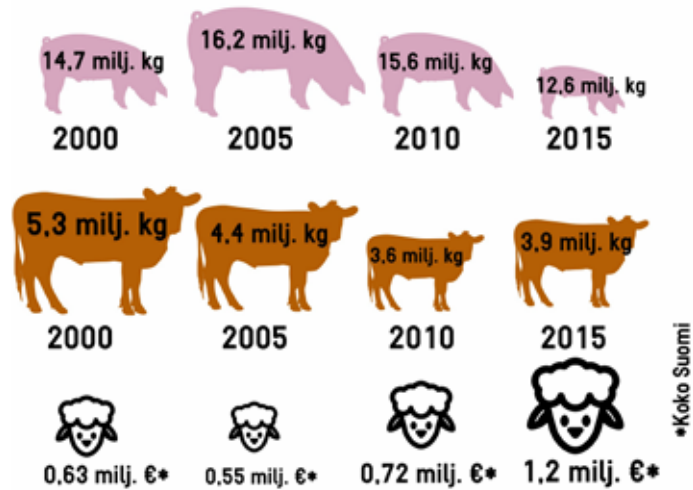
Hämeessä on luomuviljeltyä peltoalaa reilu 8500 hehtaaria. Tämä on vain 4,6 prosenttia koko alueen viljellystä peltoalasta. Kasvua luomualassa on kuitenkin edelliseen vuoteen verrattuna viisi prosenttia.

Marjojen ja erityisesti mansikan viljely on Hämeessä suurin ja näkyvin puutarhatuotannon osa. Mansikkaa viljellään eniten suoramyyntinä joko suoraan tilalta tai tilan omien myyntipisteiden kautta. Avomaan puutarhatuotanto ja erityisesti juurikasvien viljely painottuu Hämeessä maalajiltaan sopiville alueille, Lounais-Hämeeseen ja alueen eteläosaan.

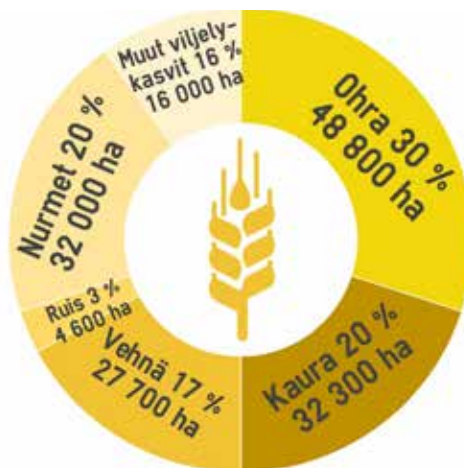
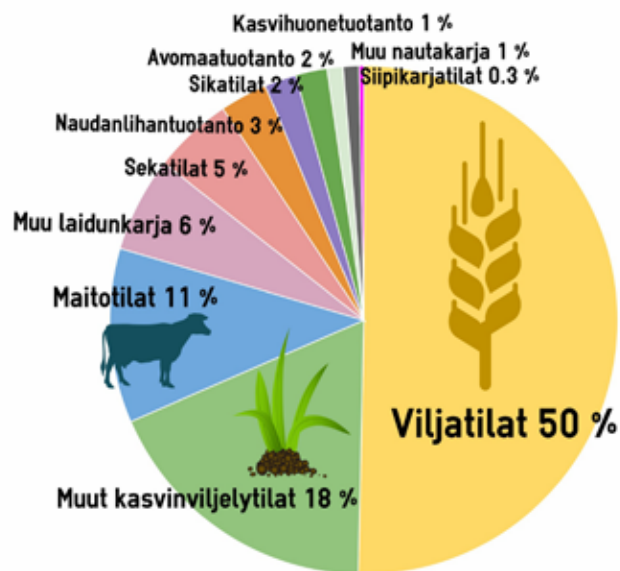
Lihantuotanto pysynyt monipuolisena

Päätuotantosuunnakseen lihan tuotannon ilmoittavia tiloja on Hämeessä 12

Lihatuotannon kehitys Hämeessä 2000-2015



Tilojen jakautuminen tuotantosunnittain ja viljakasvien pinta-alat Hämeessä vuonna 2015



prosenttia kaikista maatiloista. Alueella tuotetaan sian, naudan ja lampaanlihaa. Siipikarjan ja muiden eläinten kasvatus lihaksi on vähäistä.

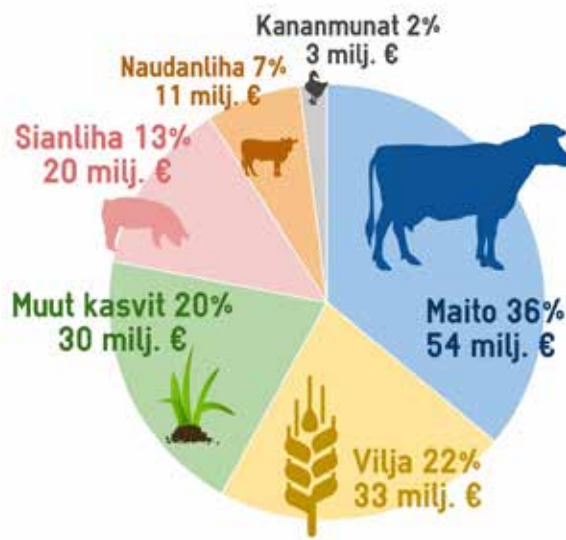
Sikatilojen määrä vähenee edelleen rajusti koko maassa ja tilakoko kasvaa huomattavasti. Naudalla tuotanto on laskuvaiheen jälkeen kääntynyt hienoiseen nousuun. Lammastalous on murrosvaiheessa, kun uusia, ammattimaisempia tiloja tulee lisää ja tuotanto lisääntyy voimakkaasti. Tuotanto saattaa Etelä-Suomessa jopa kaksinkertaistua vuoteen 2020 mennessä.

Maito tuo Hämeeseen rahaa

Hämeessä lypsykarjatilojen osuus maatiloista on 12 prosenttia ja alue on Etelä-Suomen maidontuotantovaltaisinta aluetta. Maataloustulolla mitattuna maito tuo suurimmat myyntitulot alueelle. Hämeessä tuotetaan maitoa 122 miljoonaa litraa vuodessa.

Hämeessä 59 % maitotiloista suunnittelee jatkavansa vuoteen 2020 saakka. Ennusteen mukaan maidontuotanto tulee Hämeessä pysymään suurin piirtein ennallaan hyvän investointivauhdin ansiosta, vaikka lähes puolet maidontuottajista luopuukin tuotannosta vuoteen 2020 mennessä. Luomulypsy-lehmiä oli vuonna 2014 Hämeessä 122, kun tavanomaisia oli 15 000.

Maatalouden myyntitulon jakautuminen tuotantosunnittain Hämeessä, yhteensä 151 milj. euroa



Ohjelmallinen kehittäminen

Teemaohjelmasta lisäarvoa kehittämishankkeille

Ohjelman taustalla on Kasvua Hämeessä teemaohjelma 2007-2013 perusteella saadut kokemukset alueellisesta ruokaketjun kehittämisessä Hämeessä. Kasvua Hämeessä - maa- ja elintarviketalouden kehittämissuunnitelmaa toteutettiin Hämeessä vuosina 2007-2013 yhteistyössä MTK Hämeen, ProAgria Hämeen (myöh. ProAgria Etelä-Suomen), Hämeen ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Salpauksen kanssa.

Ohjelmaan perustuvan kehittämis-toiminnan nähtiin tuovan lisäarvoa

hanketoimintaan kahdessa arvioinnissa, jotka hankekokonaisuudesta tehtiin 2010 ja 2014. Koordinoitu kehittämistyö, yhteen hiileen puhaltaminen ja yhteisen päämäärän tavoittelu, tehokas verkostoituminen ja yhteinen positiivinen viestintä Hämeen ruokatuotannon imagon nostamiseksi nähtiin ohjelmakokonaisuuden tärkeimpinä saavutuksina. Ohjelmallisen kehittämistyön nähtiin myös saaneen vahvempaa painoarvoa ja näkyvyyttä verrattuna toteutukseen yksittäisinä hankkeina. Hyvät verkostot on nyt luotu. Niitä edelleen kehittämällä ja hyödyntämällä on mahdollista tuottaa kestävästi lisää euroja alueen ruokaketjuun ja parantaa alan toimintaympäristöä.

Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä - teemaohjelma ohjaa maa- elintarviketalouden kehittämistoimintaa Kanta- ja Päijät-Hämeessä myös ohjelmakaudella 2015-2020. Tätä ohjelmaa on valmisteltu pitäen mielessä Kasvua Hämeessä ohjelmatyön aikana kertyneet kokemukset. Uuden toiminnan suunnittelussa on hyödynnetty yhteistyöverkostoja ja kartoitettu yritysten tarpeita. Niiden lisäksi on henkilökohtaisesti haastateltu alueen yritysten edustajia ja kehittäjäorganisaatioiden edustajia ja järjestetty työpajoja sekä kehittäjätahoille että viljelijöille.

Teemaohjelmaa toteutetaan hankkeissa, joiden paino on ruokatuotannon yrittäjyyden kehittämisessä. Kohderyh-

Hämeen maitotilojen määrä on laskussa



mänä ovat viljelijät ja ruokatuotannon parissa toimivat yritykset sekä ruokaketjun asiantuntijat.

Kehittämistyön tuloksena koko ruokaketjun toimijat, kuluttajat ja päättäjät hyötyvät ohjelmasta. Kehittämistyötä ei voi tehdä ilman asiakkaita ja heidän huomioimistaan. Välillisesti teemaohjelma hyödyttää kaikkia ruokaketjun toimijoita ja kuluttajia, kun toimiala kehittyy markkinalähtoisemmäksi ja keskinäinen ymmärtämys vahvistuu.

Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä - ohjelman tavoitteet

Teemaohjelmalla kestävää kilpailukykyä ruokaketjuun 2015-2020

Visio: ”Hämeen ruokatuotanto on kilpailukykyistä, kiinnostavaa ja hyödyntää vastuullisesti alueen resursseja ja luo alueelle hyvinvointia. Asiakas tuntee ja arvostaa Hämeessä tuotettua ruokaa.”

Vision toteutumiseen tähdätään jatkamalla koko ruokaketjun kehittämisen yhteen sitovaa hanketoimintaa teemaohjelman alla. Kehittämistoiminnassa huomioidaan koko ruokaketju tuottajasta kuluttajaan. Lähtökohtana on osaamisen ja tietoisuuden lisääminen sekä ketjun eri lenkkien toiminnan avaaminen. Maakuntia ja paikallisuutta korostetaan ja ruokaketjun paikallisuutta pyritään vahvistamaan.

Ohjelman yleiset tavoitteet

Teemaohjelmalla pyritään osaltaan parantamaan hämäläisen alkutuotannon kilpailukykyä ja sitä kautta kannatta-

vuutta. Kannattava ja kehittyvä maataloustuotanto on lähtökohta paikallisen ruokaketjun olemassaololle. Maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen ja jatkamiseen kannustaminen on yksi teemaohjelman tehtävistä.

Teemaohjelma jatkaa Hämeen ruokamaakunnan imagon vahvistamista. Työhön tarvitaan avointa, kattavaa ja kekseliästä viestintää. Ruokaketjun vastuullisuuden ja kestävyys-tunnistaminen ja siitä kertominen on osa tätä työtä.

Teemaohjelman yleiset kehittämistavoitteet

- Hämäläisen alkutuotannon kilpailukyky paranee
- Hämäläisen ruokaketjun toimijoiden osaaminen ja yhteistyö lisääntyvät ja tiedonvälitys toimijoiden välillä paranee
- Hämäläinen ruuantuotanto on kestävää ja sen asema maakunnassa vahvistuu

Mittarit

- Hämeen osuus maatalouden bruttotuloista
- Maatilojen tilakoon kehitys ja investointien määrä
- Elintarvikeyritysten määrä ja investoinnit
- Maatilojen sukupolvenvaihdosten määrä
- Luomutuotannon osuus (tuotantomäärä ja peltotala)

- Hämäläisen ruokaketjun tunnettuuden lisääntyminen
- Hämäläisten ja kotimaisten tuotteiden osuuden kehitys julkisissa elintarvikehankinnoissa

Pitkät ja lyhyet arvoketjut kehittämistyön pohjana

Lähiruokaa vai sopimustuotantoa?

Ruuan tuotantoketju voidaan nähdä pitkänä, teolliseksi miellettyä ketjuna tai lyhyenä, usein paikallisuuteen perustuvana tuotantoketjuna. Lyhyellä toimitusketjulla tarkoitetaan toimitusketjua, jossa tuottajan ja kuluttajan välillä on enintään yksi väliporras. Lyhyiden ketjujen tuotteet mielletään yleensä lähiruukaksi. Maataloustuotannon tuotannasta raaka-aineesta, oli se sitten viljaa tai muita kasvipörsäisiä tuotteita, lihaa tai maitoa, suurin osa päättyy kuluttajille pitkiä ketjuja pitkin (kuva 1) ja usein ympäri Suomea. Lyhyiden ketjujen toimijat ovat tyypillisesti pienempiä yrityksiä, jotka myyvät tuotteitaan joko suoraan kuluttajalle paikallisesti tai jatkojalostavat niitä itse. Lyhyissä ketjuissa oleellista on yleensä tieto tuotteen koko tuotantoprosessista ja tuottajan ”kasvot” on usein tärkeä myyntiargumentti.

Teemaohjelmassa lyhyitä ja pitkiä ketjuja ei aseteta vastakkain tai paremmuusjärjestykseen. Yritysten tavoitteiden ja tarpeiden tunnistamisessa erottelusta on kuitenkin hyötyä. Perustuotannon kysymykset ovat usein samat, tosin myynti suoraan kuluttajille tai oma jatkojalostus voivat vaikuttaa myös tuotantostrategian valintaan. Kysymykset tuotteiden markkinointiin liittyen ovat usein erilaisia riippuen tavoitellusta markkinakanavasta. Sama yritys voi myös toimia molemmissa ketjuissa.



Lähiruoka nyt! Trendeistä markkinoille, Sitran julkaisuja 29 (Deloitte) (4)

Ruuantuotannon pitkät ja lyhyet ketjut (Lähiruokaa nyt! Trendeistä markkinoille, Sitran julkaisuja 29)

Ruokaketju lähtee raaka-aineesta

Ohjelman keskeisenä ajatuksena on seurata raaka-ainevirtaa ja vaikuttaa ketjujen toimintaan niin, että tuotanto tapahtuu mahdollisimman resurssitehokkaasti ja taloudellisesti mielekkäästi kaikille ketjun toimijoille. Molempien ketjujen loppupäässä on kuluttaja, jonka ostokäyttäytyminen viime kädessä ratkaisee koko ketjun menestyksen

Maatalouden rakennemuutos ohjaa kehittämistoimintaa

Maataloudessa eletään edelleen voimakkaan rakennemuutoksen aikaa. Maatalouden tuotanto keskittyy entistä harvempiin ja suurempiin yksiköihin.

Erityisesti kotieläintaloudessa yksikkökoot suurenevat voimakkaasti, mikä on nykyisen hintatason ja maatalouspolitiikan vallitessa oleellinen keino säästää kustannuksissa, tehostaa toimintaa ja tällä tavoin saada kannattavuus tyydyttävälle tasolle. Toisaalta lähiruokarendin myötä kehitys voi ohjata kohti uudenlaisia tuotantostrategioita, joissa kannattavuutta ei tavoitella ensisijaisesti yksikkökoko kasvatamalla vaan mm. tuotteiden arvoa kasvattamalla ja saavuttamalla suurempi osuus ketjun tuotosta. On kuitenkin hyvä huomata, että vaikka lyhyet ketjut monipuolistavat tilojen toimintaa, lisäävät tuottajien ja kuluttajien vuorovaikutusta ja voivat parantaa kannattavuutta, raaka-aineista valtaosa kulkee pitkien ketjujen kautta.

Kasvintuotantoketjun tausta ja tavoitteet

Ammattimaista tuotantoa

Hämeessä on erittäin vahva viljaa käyttävä teollisuus, joka pystyisi käyttämään huomattavasti nykyistä enemmän hämäläistä leipäviljaa, elintarvikekauraa ja mallasohraa. Käytön lisääminen edellyttäisi alueella ammattimaisen viljantuotannon kehittämistä niin sadon määrien kuin laadunkin osalta.

Useimmat päätoimiset kasvinviljelytilat kehittävät aktiivisesti tuotantoaan ja suunnittelevat tuotantonsa markkinoiden kysynnän mukaan. Toisaalta viljaa tuotetaan paljon myös tiloilla, joita viljellään osa-aikaisesti muun työn ohessa, jolloin kannattavuusvaatimus ei usein ole niin korkealla. Hintavaihtelut viljamarkkinoilla ovat suuria ja tilojen tulisi varautua vaihteleviin markkinahintoihin ja sen aiheuttamiin riskeihin tilan taloudelle uudella tavalla. Satovahinkojärjestelmän päättyessä tuotantoon liittyvä riskien hallinta nousee entistä tärkeämmäksi.

Kannattavuus nousee

Tilan peltoala, tuotannon kannattavuus, maatalouspolitiikan epävarmuus ja oma jaksaminen ovat viljelijöiden mukaan keskeisimmät kasvinviljelytilan kehittämistä rajoittavat tekijät. Kannattavuutta heikentävät mm. alhainen satotaso, korkeat panoshinnat ja korkea pellon osto- ja vuokrahinta. Parempaan kannattavuuteen pyritään muun muassa kasvilajivalinnalla, kasvattamalla peltoalaa, parantamalla satotasoa sekä lisäämällä yhteistyötä muiden tilojen kanssa.

Kannattavuuden ja kestävä tuotannon näkökulmasta resurssien tehokas hyödyntäminen on avainasemassa. Öljy- ja valkuaiskasvien viljelyllä on

keskeinen osa rehun valkuaisomavaraisuuden parantamisessa. Viljailoilla välikasvit ovat tarpeen myös monipuolisen viljelykierron saamiseksi. Muut kasvit viljan lisäksi viljelykierrossa jakavat hintariskiä ja vähentävät viljan ylituotantoa. Ylituotanto painaa hintoja alaspäin Suomen markkinoilla ja luo hintaeroa maailmanmarkkinahintoihin verrattuna.

Luomu kiinnostaa

Luomuun siirtyminen kiinnostaa II prosenttia kasvinviljelytiloista. Esimerkiksi luomumallasohralle, – rukiille ja – rypsilille löytyy kysyntää oman maakunnan elintarvikkeen jalostajien toimesta. Luomuketjun tuotantomäärät ovat kuitenkin vielä pieniä ja tuotantoketjussa on vielä paljon kehitettävää. Luomualan kasvua jarruttavat esimerkiksi asenteet, viljelyn työläisyys ja lannan puute. Kysyntä ja tarjonta eivät luomussa vielä kohtaa.

Monipuolinen tuotantorakenne kasvinviljely- ja kotieläintiloihin mahdollistaa Hämeessä ravinnekierrätyksen kehittämisen ja antaa hyvän ko-

keilualustan resurssitehokkaan viljelyn kehittämistoimintaan. Viljailojen yhteistyö eläintilojen kanssa tuo mahdollisuuksia myös suoraan vilja- ja valkuaiskasvikauppaan tilojen välillä, jolloin on mahdollista säästää rahti- ja välityskustannuksissa ja parantaa tuotannon kannattavuutta.

Vihannes- ja marjanviljely kehittävät

Vihannespuolella suoramyynnissä mm. Reko-lähiruokarengasmyyntiin kaivataan selkeästi lisää tarjontaa. Marjanviljelyssä tuoremarjan myynnin rinnalle on noussut erilaisten jatkojalosteiden, kuten hillojen ja mehujen valmistus ja myynti. Jatkojalostamisella marjoille saadaan lisämyyntiä ja toimintaa ympärivuotiseksi sekä kakkosluokan marjoille hyötykäyttöä.

Kiinnostus kotimaisiin kasviproteiineihin on huimassa nousussa. Uusia elintarvikeinnovaatioita on syntynyt ja potentiaalia on uusien tuotteiden kehittämiseksi.

Hanketoiminnan tavoitteet kasvintuotannossa

Yhteiset

- Resurssitehokkuuden parantaminen
- Maan kasvukunnon parantaminen
- Yhteistyön lisääminen eläintilojen kanssa
- Riskienhallinnan kehittäminen

Pitkät ketjut

- Markkinaorientaation lisääminen
- Kannattavuuden parantaminen

Lyhyet ketjut

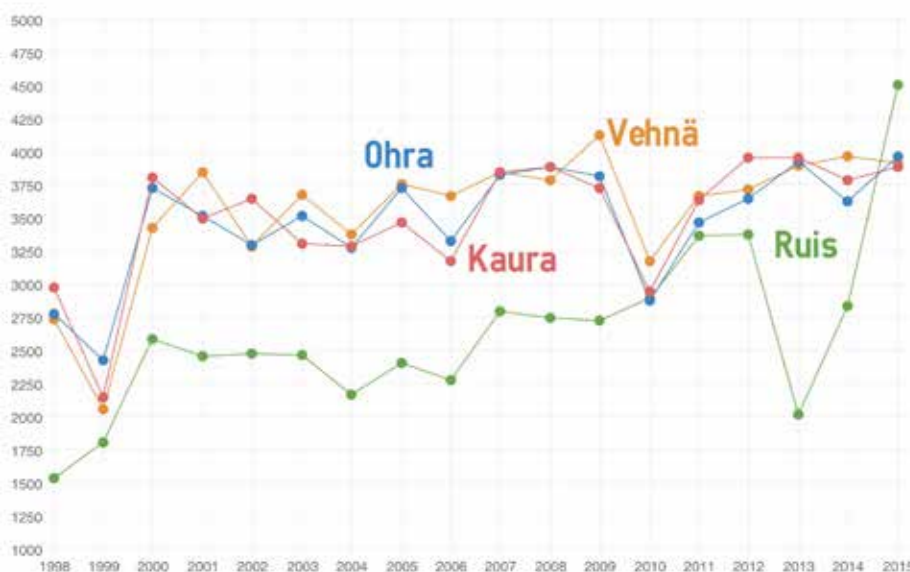
- Kasvintuotannon lisääminen ja monipuolistaminen osana lähiruokaketjua
- Kasviproteiinilähteiden kehittäminen osana elintarviketuotantoa
- Markkinaosaamisen lisääminen ja uusien tuotteiden ja palveluiden innovointi

Lihantuotantoketjun tausta ja tavoitteet

Monipuolisuus halutaan säilyttää

Monipuolinen tuotantorakenteen säilyttäminen alueella on keskeistä. Lihantuotannossa kaikilla tuotantosunnilla keskeinen kehittämiskohde on kannat-

Viljojen keskisadot Hämeessä 1998-2015



tavuuden parantaminen, jotta tuotanto Hämeessä voisi säilyä. Taloudellisen tilanpidon kehittäminen ja taloudellisten riskien hallinta nousevat keskeisimmäksi kehittämiskohteeksi. Kannattavuuden parantamisessa tuotannon optimointi, investointien huolellinen suunnittelu ja tuotantostrategian valinta ovat tilan kannalta oleellisia tekijöitä. Paljon on myös kiinni alan yhteisistä ponnisteluista siinä, miten saadaan vietyä viesti korkealaatuisesta tuotannosta kuluttajille ja siirrettyä lihantuotannossa tehdyn laadunedistämistyön kustannukset tuottajahintoihin.

Sianlihan tuotannossa vaikeuksia, lampaalla lisäystä

Investointeja sianlihan tai porsaiden tuotantoon ei Hämeessä ole juurikaan suunnitteilla pääasiassa heikon kannattavuuden takia. Porsastuotoksen kasvun kautta on mahdollista pitää tuotanto suurin piirtein nykyisellä tasolla.

Lypsylehmien määrä pysynee Hämeessä samalla tasolla kuin nykyään, siksi vasikoiden loppukasvatuspaikkoja tarvittaisiin lisää. Erikoistuneista nautanlihan tuottajista lopettaa arvioiden mukaan yli kolmannes. Selkeästi tärkein syy tuotannon lopettamiseen Etelä-Suomessa on kannattamattomuus. Investointihalukkuutta on kuitenkin vielä noin kolmanneksella nautatiloista.

Lammastalouden voimakas kasvu parantaa huomattavasti lampaan ja karitsanlihan kotimaisuusastetta, mutta asettaa myös haasteita markkinoille. Lammastiloilla sopimustuotannon osuus on ollut muihin tuotantosuun-

tiin verrattuna pientä ja lihaa myydään huomattavan paljon koko volyymista suoraan tilalta.

Lyhyet ketjut volyymiaan merkityksellisempiä

Suoramyyntin edistäminen ja lyhyiden tuotantoketjujen monipuolistaminen lihantuotannossa on yksi avain kannattavuuden parantamiseen. Toisaalta tarvitaan myös uudenlaisia taitoja asiakaspalveluun ja markkinointiin. Suoramyyntillä tehdään myös tärkeää julkisuustyötä maatalouden hyväksi. Erityisesti emolehmi- ja lammastiloilla on lihan suoramyyniä kuluttajille ja tilat odottavat suoramyyntin kasvavan tulevaisuudessa.

Resurssitehokkuudelle on kysyntää

Energiakysymykset ja lannankäsittelyn kehittäminen kiinnostavat monia lihatiloja. Resurssitehokkuuden parantamisessa keskeisiä toimia ovat ruokinnan optimointi sekä energian- että lannankäytön tehostaminen. Kotieläintiloilla on myös kiinnostusta lannan ravinteiden parempaan hyödyntämiseen ja tilojen välisen yhteistyön kehittämiseen. Kasvi- ja kotieläintilojen yhteistyömahdollisuuksia tulisi entistä enemmän edistää erityisesti ravinteiden kierron ja monimuotoisuuden säilyttämisen vuoksi.

Avoimuutta ja positiivista virettä tuotantoon

Lähirooka, avoimuus ja positiivisten ympäristövaikutusten kehittäminen ja esiintuominen (mm. maisemalaidunnus) ovat lihantuotannossa avainase-

massa kuluttajien luottamuksen lunastamisessa. Lihantuotanto on saanut negatiivista huomiota ympäristöasioiden, eettisyyden ja terveellisuuden saralla. Keskustelu koetaan tuottajien keskuudessa leimaavana ja yksipuolisena ja siksi viestiminen tuotannosta kuluttajille ja asiakkaille on tärkeää monipuolisempaa ja totuudenmukaisempaa kuvan saamiseksi. Eläinten hyvinvoinnin kehittäminen kiinnostaa lihantuottajia.

Hanketoiminnan tavoitteet lihantuotannossa:

Yhteiset

- Kannattavuuden parantaminen
- Resurssitehokkuuden parantaminen
- Yhteistyön lisääminen eläin- ja kasvitilojen välillä
- Ravinteiden käytön tehostaminen
- Eläinten hyvinvoinnin kehittäminen

Pitkät ketjut

- Tuotannon säilyttäminen nykytasolla omavaraisuuden säilyttämiseksi/parantamiseksi
- Alueen lihantuotannon arvon ja arvostuksen parantaminen
- Tuotannon kannattavuuden parantaminen

Lyhyet ketjut

- Suoramyyntin lisääminen ja markkinoinnin kehittäminen

Lihantuotannon myyntitulot Hämeessä vuonna 2014



- Uusien yritysten syntyminen
- Uudet tuoteinnovaatiot

Maidontuotantoketjun tausta ja tavoitteet

Pidetään investointitahtia yllä

Hämeessä alan yhteinen tavoite on säilyttää maidontuotanto ennallaan. Kannattavuuden ja investointien tukeminen on silloin keskeisessä osassa tuotannon turvaamiseksi.

Ennusteen mukaan maidontuotanto tulee Hämeessä pysymään suurin piirtein ennallaan hyvän investointivauhdin ansiosta vaikka luopujia on paljon. Hämeessä investointihalukkuus on kuitenkin keskimääräistä vähäisempää koko Suomeen verrattuna. Hämäläiset maitotilat kokevat tuotantonsa kannattamattomammaksi kuin maassa keskimäärin. Lypsykarjatilojen halukkuus siirtyä luomuun on suurinta muihin tuotantosuuntiin verrattuna.

AB- alueen tiloista kannattavuuttaan vähintään tyydyttävänä on pitänyt yli puolet tiloista vuonna 2014. Kannattavuuden parantamista on haettu tilakokoa kasvattamalla ja tuotantoa tehostamalla. Investoimalla on pyritty myös vähentämään työn kuormittavuutta. Maidontuotannon kannattavuus on viime vuosina ollut sellaisella tasolla, että investointeja on uskallettu tehdä ja rakennekehitys on ollut nopeaa. Maidon hinta on kuitenkin kääntynyt selvään laskuun niin Suomessa kuin maailmanmarkkinoilla ja maidontuotannon kannattavuus on romahtanut. Laskenut hinta yhdistettynä EU-tukipolitiikan uudistukseen aiheuttavat merkittävän riskin varsinkin vasta investoineiden maitotilojen taloudelliseen ahdinkoon joutumiselle.

Tehokkuutta tuotantoon

Lannan, rehun ja energian käytön tehostaminen tuovat maitotiloille kustannussäästöjä ja mahdollistavat yrittäjien keskittymisen tilan tuotannon kannalta tärkeimpään asiaan eli maidontuotantoon. Vuoteen 2020 jatkavat tilat ovat kiinnostuneimpia kehittämään toimintaansa taloudellisessa tilanpidossa ja taloudellisessa riskienhallinnassa sekä energian säästössä. Myös eläinten hyvinvointiin ja ympäristöön liittyvät toimenpiteen kiinnostavat maitotiloja.

Märehtijöillä nurmirehun tuotanto on keskeisessä osassa resurssitehokasta tuotantoa, sillä tuotannon suurin energiapainos kohdistuu rehuihin. Myös viljan ja väkirehujen energiaa säästävät rehujen käsittelytavat (murskesäilöntä, typensitojakasvit) parantavat maidontuotannon resurssitehokkuutta. Nurmipalkokasveja hyödyntämällä märehitöiden rehuvalkuaisen tarve on mahdollista toteuttaa kotimaisilla valkuaislähteillä huomattavasti helpommin kuin yksimahaisilla. Lannankäytön tehostaminen ja energiansäästö parantavat myös maidontuotannon resurssitehokkuutta ja kestävyyttä.

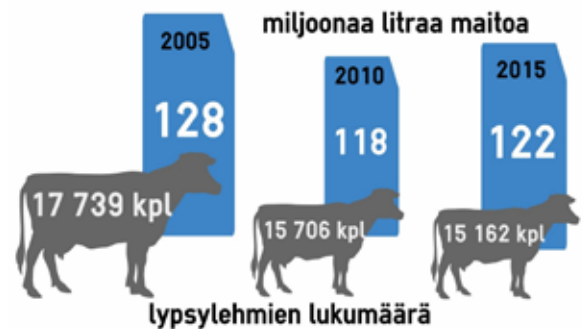
Eläinten hyvinvointi tärkeää maidontuottajille

Eläinten hyvinvointi on tärkeä osa vastuullista tuotantoa ja siihen voidaan vaikuttaa monilla tuotantoon liittyvillä käytännöillä, joista terveyden ylläpitäminen on yksi keskeisin. Huolellisesti suunnitelluilla investoinneilla pystytään parantamaan eläinten hyvinvointia, mutta tärkein tekijä eläinten hy-

vinvoinnille on motivoitunut ja jaksava yrittäjä/työntekijä. Yhteistyön lisääminen nautakasvattamoiden kanssa voisi helpottaa ajoittain syntyviä vasikkaruuhkia. Yhteistyötä kasvinviljelytilojen kanssa voidaan kehittää mm. viljanostossa, nurmirehun tuotannossa sekä lannanlevityksessä.

Hanketoiminnan tavoitteet

Hämeen maitotuotos kovassa kasvussa



maidontuotannossa:

Yhteiset

- Kannattavuuden parantaminen
- Resurssien tehokas käyttö, lannankäytön tehostaminen
- Eläinten hyvinvoinnin kehittäminen

Pitkä ketju

- Nykyisten tuotantomäärien säilyttäminen
- Investointien edistäminen
- Lisäarvon tuottaminen maidontuotantoon
- Yhteistyön lisääminen (kasvattamot, kasvitilat jne.)

Lyhyet ketjut

- Uusien yritysten ja tuote-innovaatioiden lisääminen
- Tilatason jalostusasteen nostaminen
- Markkinointikanavien kehittäminen

Elintarviketuotannon tausta ja tavoitteet

Hämeessä on monipuolista elintarviketuotantoa

Kanta- ja Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten toimialarakenne ja yritysten kokoluokat vastaavat Suomen yleistä tasoa. Hämeessä 200 elintarvikeyrityksestä lähes 90 prosenttia on pieniä, alle 20 hengen työllistäviä yrityksiä. Yrityksiä on eniten leipomotoiminnassa kuten koko Suomessa.

Elintarvike- ja juoma-alan yritykset työllistivät Kanta-Hämeessä vuonna 2011 1969 henkilöä ja alan liikevaihto oli noin 837 miljoonaa euroa. Vastavat Päijät-Hämeen luvut olivat 1550 henkilöä ja liikevaihto noin 525 miljoonaa euroa. Suurimmat työllistäjät Kanta-Hämeessä ovat maidon- ja lihanjalostus ja Päijät-Hämeessä leipomotuotteiden valmistus. Kanta-Hämeessä sijaitsee suurimpien suomalaisten li-

hatalojen tuotantolaitokset sekä kaksi meijeriä. Hämeenlinnassa Hämeen ammatti-instituutti on myös Suomen ainoa meijerialan koulutusta antava oppilaitos. Päijät-Hämeen viljaklusteri on Suomen suurin viljaketjun toimijoiden yhteistyöverkosto, ja suuri viljankäyttäjä.

Kehittämistyölle toimialan moninaisuus on haastavaa, mutta myös antaa paljon mahdollisuuksia. Elintarviketuotannon kehittämistyö painottuu lyhyisiin ketjuihin, mutta yhteistyötä voisi löytyä myös eri kokoisten yritysten yhteistyöstä.

Pienten yritysten haasteena on tiukka byrokratia, tasapainottelu kasvun ja tuotantomäärien kanssa sekä kasvava liiketoiminnan digitalisoituminen. Alan keskeisimpiä kehityskohteita ovat työprosessien tehostaminen, markkinointi ja liiketoimintaosaamisen lisääminen. Pienten yritysten ongelmana nähdään myös liian pienet tuotantomäärät ja suppea tuotevalikoima. Toisaalta erikoistumalla yritys voi löytää itselleen sopivan paikan markkinoilta.

Asiakaslähtöistä elintarviketuotantoa

Oma raaka-ainetuotanto, paikallinen valmistus ja ruoan kuluttaminen paikallisesti ovat lähiruoan lähtökohtina. Lähiruoan suosio on ollut kasvussa ja paikallisuutta ja ruoan tekijöitä arvostetaan. Mutta riittääkö se vastaamaan

asiakkaiden tarpeeseen myös tulevaisuudessa? Tulevat elintarvikeyritykset joutuvat olemaan yhä joustavampia ja ketterämpiä ja hakemaan uusia toimintamalleja ja tuotteita yhä vaativampien asiakkaiden sekä kiristyvän kilpailutilanteen takia. Korkea laatu, elämysten tarjoaminen, helppo saatavuus ja asiakkaiden kuunteleminen tulevat yhä tärkeämmiksi.

Lähiuokatrendistä on tulossa pysyvä, ja sitä pitäisi vielä paremmin hyödyntää paikallisesti. On tärkeää osata kertoa oikealla tavalla eri kohderyhmille tuotantoprosesseista ja tuotteista ja niiden ainutlaatuisuudesta. Kanta- ja Päijät-Hämeen sijaintia ja täällä olevaa kaupunki-maaseutusuhdetta tulee käyttää vielä paremmin hyväksi markkinoinnissa, niin alueen ulkoisessa kuin sisäisessä markkinoinnissa.

Uutta kasvua elintarvikeyrityksille

Paikallisten raaka-aineiden käytössä elintarvikeyrityksissä on alueella edistytty, mutta työtä on jatkettava. Lisäksi paikallisten elintarvikeyritysten tuotteiden myynnin lisääminen sekä omassa maakunnassa että valtakunnan tasolla on alalle suuri tavoite. Uudet ostamisen toimintamallit kuten REKO lähiruokarengastoiminta on tuonut paikallisia maatiloja, yrityksiä ja tuotteita tunnetuksi alueen kuluttajille.

Yrittäjien yhteistyö ja verkostoituminen sekä uusille ideoille ja malleille avoin asenne ovat tulevaisuuden menestymisen keinoja. Hämeen teemaohjelmassa yhteistyötä tehdään alueen kilpailukykyyn parantamiseksi myös valtakunnallisesti sekä eri maakuntien kanssa yhdessä ja toisilta oppien.

Hämäläiset elintarvikeyritykset toimialoittain 2014

	Kanta-Häme	Päijät-Häme
Teurastus ja lihanjalostus	17	11
Kalanjalostus	5	5
Vihannesten sekä marjojen ja hedelmien jalostus	26	14
Maidon jatkojalostus	6	5
Myllytuotteiden valmistus	2	4
Leipomotoiminta	29	34
Juomien valmistus	3	11
Muiden elintarvikkeiden jalostus	16	13
Yhteensä	103	97

Hanketoiminnan tavoitteet elintarviketuotannossa:

- Asiakasosaamisen ja -vuoro vaikutuksen lisääminen
- Kannattavan ja asiakaslähtöisen yritystoiminnan tukeminen
- Ajankohtaisen ammattitiedon välittäminen
- Yhteistyön tiivistäminen ja uusien yhteistyömuotojen synnyttäminen koko ruokaketjussa
- Uusien tai parannettujen toimintatapojen/tuotteiden kehittämiseen kannustaminen
- Omaan jaksamiseen ja osaamiseen panostaminen
- Yritysten vientimahdollisuuksien arviointiin kannustaminen
- Hämääläisen ruokatuotannon esille tuominen

Ohjelman toimeenpano, seuranta ja arviointi

Ohjelman toteutus

Ohjelmaa toteuttaa vuosina 2015-2018 seuraavat hankkeet (tarkempi kuvaus liitteenä):

- Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä, MTK Häme
- ELINA – Elinvoimainen maatilatalous Hämeessä, ProAgria Etelä-Suomi

- VoPu – Voimaa puutarhayritysten osaamiseen, ProAgria Etelä-Suomi
- InnoRuoka – Innovoinnilla ja kokeilutoiminnalla kestävä ruokaa ja kasvua Hämeessä, Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), Luonnonvarakeskus (Luke), Koulutuskeskus Salpaus
- Tiedokas – Tiedolla ja osaamisella kasvuun – elintarvikualan yhteistyöhanke, HAMK

Viestintä ja tiedotus

Viestintä ja tiedottaminen ovat merkittävä osa teemaohjelmaa ja sen tavoitteiden saavuttamista. Teemaohjelmaa toteuttavien hankkeiden viestintä on yhtenäistä ja suunniteltua. Se sisältää viestintää sekä ruokaketjun sisällä että ruokaketjusta ulospäin, suurelle yleisölle. Viestintä toteutetaan osahankkeiden kanssa yhteisesti laaditun viestintäsuunnitelman mukaisesti, joka sitouttaa kaikki hanketekijät toimimaan yhdessä.

Teemaohjelmaa toteuttavat hankkeet käyttävät yhteisiä ja omia viestintäkanaviaan. Ohjelmalla on yhteinen Kasvua Hämeessä-verkkosivusto, www.kasvua-hameessa.fi, jossa tiedotetaan alueen ruokaketjun toimijoita heitä koskettavista tapahtumista. Hankkeilla on myös yhteiset kanavat sosiaalisessa mediassa, kuten Kasvua Hämeessä –blogi, Kasvua Hämeessä –twitteritili sekä Kasvua Hämeessä –youtubekanava.

Seuranta ja arviointi

Hankkeet kokoontuvat säännöllisesti päivittämään tietoja yhteisistä toimenpiteistä sekä tavoitteiden toteutumista. Kestävää ruokaa ja kasvua Hämeessä - tiedonvälityshanke seuraa viimekädessä ohjelman mittareiden toteutumista

ja teettää tarpeen mukaan kyselyitä ja ulkopuolisen arvioinnin tavoitteiden saavuttamisesta.

Teemaohjelman tukena on eri ruokaketjun toimijoista koottu kehittäjäryhmä, joka kokoontuu noin kaksi kertaa vuodessa keskustelemaan ohjelman tavoitteista ja toimenpiteistä. Kehittäjäryhmässä ovat mukana seuraavat henkilöt:

- Elisa Uusi-Heikkilä, Atria
- Tero Hirvi, Fazer Mylly
- Hannu-Heikki Saarinen, FSKK
- Tapani Pöykkö, HAMK
- Sanna Lento, HAMK
- Riitta Lehtinen, HAMK
- Sami-Jussi Talpila, HK Scan
- Kari Kivikko, Hämeen Ely-keskus
- Timo Kukkonen, Hämeen Ely-keskus
- Minna Takala, Hämeen liitto
- Risto Koski, Hämeenlinnan Osuusmeijeri
- Olli Setänen, Kesko Lounais-Suomi
- Jari Eskola, Ladec
- Siri Taalas, lampuri, Pekkolan tila
- Timo Kärkkäinen, Linnan Kehitys Oy
- Erkki Vasara, Luonnonvarakeskus Luke
- Kimmo Remes, Lähipuoti Remes
- Ari Uotila, Maaseutupalveluyksikkö Häme
- Johanna Heinonen, Maidontuottaja
- Päivi Rönni, MTK Häme
- Aino Eskola, MTK Häme
- Saara Kukkonen, MTK Häme
- Niina Toivonen, OK Hämeenmaa
- Ari Toivonen, ProAgria Etelä-Suomi
- Marja Kallela, ProAgria Etelä-Suomi
- Sari Jussila, Pro Agria Etelä-Suomi
- Sampo Järnefelt, Pro Agria Etelä-Suomi
- Marja Suutarla, ProAgria Etelä-Suomi
- Juha Hertsi, Päijät-Hämeen liitto
- Henna Erkamo, Salpaus
- Janne Nisula, Sianlihantuottaja
- Ari Mäkelä, Valio
- Sanna Kivelä, Viking Malt
- Arto Laine, Vilja, alkutuottaja
- Jussi Hietala, YritysVoimala, Riihimäki

Lähteet

Evira. Luomueläinmäärien yhteenveto ELY-keskuksittain 2014

Evira. Toimijoiden ja tuotantoalojen yhteenveto ELY-keskuksittain 2014

Heikkurinen ym. 2012. Vastuullisuus ruokaketjussa - julkaisu

Hämeen maaseutustrategia 2014-2020

Lihankulutusta ohjaavat tekijät 2014. TNS-Gallup

Luke. Alueittainen lihantuotanto 2014 (naudan- ja sianliha) ja Luke, Lihantuotanto vuosina 1990 – 2014

Luke. Käytössä oleva maatalousmaa 2015 alueittain, ennakkotiedot 2.7.2015

Luke. Nautojen ja maatilojen lukumäärä ELY-keskuksittain 1.5.2015

Maatilojen kehitysnäkymät 2020. Suomen Gallup Elintarviketieto Oy

Maatilojen kehitysnäkymät. TNS-gallup 2014

Rajaniemi, M. Energiankulutus maidontuotannossa. Maaseudun Energia-akatemia

Ruoka-Suomi – tilasto 2014

Ruoka-Suomi 7/2014

Toimiala Online 2012

Viljastrategia VYR 2012



Hämeen maa- ja elintarviketalouden teemaohjelma 2015-2020



KESTÄVÄÄ RUOKAA JA KASVUA HÄMEESSÄ

Toteuttaja: MTK Häme ry

Tavoitteet

- Viimeistellä ja toteuttaa yhteinen strategia Hämeen ruokasektorin kehittämiseksi vuosille 2015-2020 sekä seurata sen toteutumista
- Lisätä yleistä tietoisuutta ruuantuotannosta, sen kestävydestä ja merkityksestä alueella sekä kertoa maataloustukien merkityksestä suurelle yleisölle
- Lähentää ja vahvistaa ruuan tuottajien, jatkojalostajien ja kuluttajien sekä ruokatuotantoon vaikuttavien päättäjien suhdetta oman alueen ruokatuotantoon
- Palvella Hämeen ruokasektorin kehittäjiä hanketoimintaa sekä vahvistaa toimijoiden välistä yhteistyötä
- Välittää tietoa ruuantuotannon kehittämiseen käytettävissä olevista maaseutuohjelman välineistä maatalousyrittäjille

Toimenpiteet

- Ruokaketjun kehittämistyön koordinointi, hämäläisen ruokaketjun PR-työ, tiedon välitys maatalousyrittäjille

INNOVOINNILLA JA KOKEILUTOIMINNALLA KESTÄVÄÄ RUOKAA JA KASVUA HÄMEESSÄ – INNORUOKA

Toteuttajat: Hämeen ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus ja Koulustuskeskus Salpaus

Tavoitteet

- Uudet toimintatavat ja kokeilut ruokaketjussa
- Yhteistyön ja osaamisen kehittäminen
- Tutkimustiedon soveltaminen ja levittäminen
- Tuotetaan esimerkkejä ja ratkaistaan käytännön ongelmia resurssitehokkaista ja kannattavista toimintatavoista ruokaketjussa
- Levitetään muiden hankkeiden hyviä käytäntöjä

Toimenpiteet

- Innovaatioverstaat, havainto- ja luentopäivät, opintomatkat
- Teemat: elintarvikeketjun kehittäminen, resurssiviisaus, luomu, maatalojen innovaatiot

TIEDOLLA JA OSAA-MISELLA KASVUUN – ELINTARVIKEALAN YHTEISTYÖHANKE (Tiedokas)

Toteuttajat: Tiedokas on osa ylimaakunnallista elintarvikealan yhteistyöhanketta, jonka toiminta-alue kattaa Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta- ja Päijät-Hämeen sekä Pirkanmaan. Hankkeen hallinnoija on Turun yliopiston Brahea-keskus ja Hämeessä toteutuksesta vastaa Hämeen ammattikorkeakoulu.

Tavoite

- Alan pk-yrittäjien osaamisen ja yhteistyötaitojen lisääminen, ja sitä kautta yritysten kilpailukyvyen ja kannattavuuden paraneminen

Toimenpiteet

- Alaan liittyvät infopäivät, netti-infot, käytännön osaamisen lisäämiseen tähtäävät teemapäivät, selvitykset ja pilotoinnit, koti- ja ulkomaille suuntautuvat ammattimatkat, elintarvikeyrittäjäseminaari
- Viestintä ja hankkeiden välinen yhteistyö

ELINVOIMAINEN MAATILATALOUS (ELINA)

Toteuttaja ProAgria Etelä-Suomi, Työtehoseura

Tavoitteet

- Maatilayrittäjän osaamisen kehittäminen, joka parantaa maatiloiden kannattavuutta sekä edistää maatalouden harjoittamista
- Uusimman tutkimustiedon hyödyntäminen maatilayrittäjien osaamisen kehittämisessä

Toimenpiteet

- Tilojen investointien, sukupolven vaihdosten, yhteistyön edistäminen sekä tuotannon alakohtaisen toiminnan tukeminen
- Teema- tai infopäivät sekä pienryhmät
- Työpajat ja kaikille yhteiset koulutuspäivät sekä opintomatkat

